

Мар'яна ЄМЕЛЬЯНОВА,

orcid.org/0000-0001-7054-3252

кандидат філологічних наук, доцент кафедри практичного мовознавства
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(Україна, Умань) emelyanova.maryana@gmail.com

МОВНІ ЗАСОБИ ЗОБРАЖЕННЯ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ НА ГУЦУЛЬЩИНІ В ХХ СТОЛІТТІ У РОМАНІ МАРІЇ МАТІОС «СОЛОДКА ДАРУСЯ»

У статті аналізуються мовні засоби зображення історичних подій на Гуцульщині в ХХ ст. у романі Марії Матіос «Солодка Даруся». На основі аналізу тексту роману здійснюється реконструкція територіального розташування та хронологічних рамок подій, описуваних у творі. Аналізуються події, які реально відбувалися на описаній в творі Марії Матіос території, на основі чого порівнюються описані в творі та реальні події. Мовні засоби зображення національно-визвольного руху в романі аналізуються на рівні лексики, в передовсім звертається увага на емоційно-експресивну функцію аналізованих лексичних одиниць.

Ключові слова: історичні події, національно-визвольний рух, УПА, роман, лексична одиниця, емоційне забарвлення.

Maryana YEMELIANOVA,

Ph D (Philology), Senior Lecturer of Department Practical Linguistics of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University (Ukraine, Uman) emelyanova.maryana@gmail.com

LINGUISTIC MEANS OF DESCRIPTION OF HISTORICAL EVENTS IN THE XX CENTURY HUTSULSHCHYNA IN MARIA MATIOS' NOVEL «SWEET DARUSIA»

The article treats language means, which have been used by Maria Matios in her novel «Sweet Darusia» to depict the historical events in Hutsulshchyna (the Hutsul Region) in the XX century. On the basis of the analysis of the text of the novel the reconstruction of the territorial arrangement and chronological frameworks of the events described in the novel is carried out. The research treats with the events described in Maria Matios' book in their projection upon their real true-to-life historical prototypes. The basic attention is drawn to the events connected with the national liberation movement. The identification of the military formations, that were present by then in the territory of villages Cheremoshna, Vyzhnytsia, Putyla, and Koniatin, is attempted. In the result of the research it has been found out, that these territories were the centre of preparation of military formations of UPA, – the fact which, obviously, must have been reflected in the consciousness of the local population. Further on, in the research the events and people depicted by Maria Matios in her novel «Sweet Darusia» are analyzed, as well as their link with the struggle of the national-liberation movement. Consequently, a comparative analysis of these events and the facts known to the history the conclusion about the conformity of the book to reality is made, as also of its adjacency to the history of the national-liberation movement in Hutsulshchyna. In the course of the analysis of the text of Maria Matios' novel it is established that the characters-figures of the national-liberation movement in the book come into the foreground but just several times, but, notwithstanding that, by means of the exact use of emotionally-expressional lexicon, the writer represents their bright and positive images. Thus, in «Sweet Darusia» by Maria Matios one comes across a number of images in some or other way connected with the Ukrainian national liberation movement in the Hutsul Region. The study of the language means of the description of these characters also was among the tasks set in article. It included the images of communists (first of all, of major Didushenko and his colleague Mykhailo, who gave Darusia a cockerel), of other villagers, and, of course, the image of Sweet Darusia herself. The language means of depicting of the national liberation movement in the novel are analyzed on the level of lexicon the attention is also paid to the emotionally-expressive function of the analyzed lexical units. Also, the implied sense and implicate values of the analyzed lexical units are studied, which, sometimes, in the context can essentially differ from the standard ones. The positive – from the point of view of the emotional image – lexicon in the monologues of the communists gets sharply negative colouring. With the diminutive suffixes expressing tenderness, the writer uses lexicon for the description of the dead persons for the purpose of accentuation on the sympathy for the people. The complex analysis of language units used by the writer allows the researcher to assert that along with to the basic – artistic – purpose, Maria Matios realised one more purpose, that is, the emotional, but historically truthful images of the original causes, figures and events of the national liberation movement in Hutsulshchyna of the XX century.

Key words: *historical events, national liberation movement, UPA, novel, lexicon, lexical unit, emotional colouring.*

Постановка проблеми. Історичні події першої половини XX ст. в Україні були одночасно героїчними і трагічними. На Західній Україні прихід та становлення радянської влади відбувся дуже болісно, з численними людськими жертвами. Результатом такої політики радянської влади був потужний національно-визвольний рух, який на початку століття формувався стихійно, а пізніше розвинувся в організовані загони УПА.

Сучасний етап розвитку наукової думки в Україні характеризується свободою та прагненням вивчати реальні історичні події в усій, нехай і вражаючій повноті. Джерелами вивчення істинної суті процесу утвердження радянської влади на Україні є, певна річ, архіви – для учених-істориків. Але дослідженням історичним подій того часу займаються також учені інших галузей знань. Для ученого-філолога цікавою є інтерпретація історичних подій у художніх творах, тобто зіставлення історичної правди і її осмислення крізь призму авторського світовідчуття. Роман Марії Матіос «Солодка Даруся» в цьому контексті становить значний інтерес, адже оповідає про події, пов'язані з національно-визвольним рухом.

Аналіз досліджень. Методи боротьби радянської влади з підпільним національно-визвольним рухом на Західній Україні були досить жорсткими, на чому наголошують більшість провідних сучасних учених-істориків: «У боротьбі з підпіллям радянська система використовувала різноманітні форми й методи, більшість із яких не тільки суперечили міжнародним конвенціям, але й універсальним принципам загальнолюдської моралі» (Ільницький, 2017: 191–198). В історичних наукових працях радянського періоду протистояння національного-визвольного руху новій владі подавалося так: «... всі дії партійного і радянського керівництва розцінювалися як свідчення турботи про долю селянства та реалізацію його багатотрітійох прагнень, а все те, що не вкладалося у заздалегідь визначені ідеологічні рамки, трактувалось як реакційне, буржуазно-націоналістичне, вороже інтересам трудящих» (Сеньків, 2017: 79), і логічно, що така позиція влади стала причиною того, що в радянській історичній науці «характеризувалася як об'єктивна закономірність не тільки політика встановлення тоталітарного режиму, знищення селянина-власника під час примусової колективізації, але й виправдовувалася жорстока розправа з непокірним селянством, масові репресії проти учасників національно-визвольних змагань» (Сеньків, 2017: 80).

Дослідження зображення протистояння національно-визвольного руху і радянської влади в художній літературі, а зокрема, в романі Марії Матіос «Солодка Даруся» цікавило багатьох учених. На окремих аспектах цієї проблеми зупинялися С. Жила (Жила, 2007: 6–12), І. Насмінчук (Насмінчук, 2009: 16), Г. Павлишин (Павлишин, 2012: 20), І. Римарук (Римарук, 2005: 7–8) та інші науковці. Хоча поза увагою дослідників поки що залишається зіставлення події, описуваних у творі, з реальними подіями.

Мета статті – проаналізувати мовні засоби зображення історичних подій на Гуцульщині в XX ст. у романі Марії Матіос «Солодка Даруся».

Виклад основного матеріалу. Події роману Марії Матіос відбуваються на Гуцульщині, протягом досить довгого періоду – спочатку описується життя Солодкої Дарусі – і це вже приблизно 60-ті рр. XX ст., а потім зображуються події, що відбулися з батьками дівчинки набагато раніше – це події 30 – 40 рр. XX ст. Намагатимемося встановити реальне місце подій, описуваних у творі, а потім з'ясувати, які історичні події відбувалися у цій місцевості.

Спробуємо дізнатися реальне місце подій, які описує Марія Матіос. Події роману Марії Матіос відбуваються в селі Черемошне: «По два боки мілкого навесні і повноводого влітку, але незалежно від пори року, завжди гомінкого і спішного Черемоша, між горбів і кичер, немов у глибокій жіночій пазусі, гніздилися двоє гірських сіл з однаковою назвою – Черемошне» (Матіос, 2005: 96–97). На сучасній мапі України села Черемошне немає, але є село Черемошна Верховинського району Івано-Франківської області: «Черемошна – село Верховинського району Івано-Франківської області. В дорадянські часи називалося Ферескуля» (Черемошна (Верховинський район). Дорадянська назва найімовірніше походила від прізвища колишнього пана – Флорескул, у тексті

він згадується як «дідич»: «Ти пам'ятаєш нашого дідича Флорескула? Ой, не пам'ятаєш, ти малий ще був» (Матіос, 2005: 110).

Також реально існує село Вижниця: «Віжниця – місто в Україні в Чернівецькій області, районний центр Вижницького району» (Вижниця), про яке згадується у романі Марії Матіос: «Іде автобус на Вижницю: Іван сидить на задньому сидінні при самому вікні – у дримбу грає» (Матіос, 2005: 39). Між Вижницею і Черемошною дійсно прокладено автомобільний шлях, відстань між цими населеними пунктами – приблизно 47 кілометрів, тобто абсолютно реальне існування приміського автобуса, про якого згадується у тексті роману.

У тексті роману ми зустрічаємо згадку про два села по різні боки річки Черемоша, причому села дуже схожі між собою: «Коли б можна було дивитися на них з висоти пташиного польоту чи хоча би із середини ріки, то села відбивалися між собою так само однаково, як відбивається людське обличчя у дзеркалі. У той день, коли нагло осиротілий Михайло зазирає чи не під кожен камінь у прибережному лузі, його Черемошне належало Румунії, де Богом і царем для його підданих служив король Мігай, а тут, на саміській окраїні Romania mare, у забитому в гори селі над Черемошем, царями й Богами були королівські посередники – служиві вояки місцевої жандармерії на чолі з лейтенантом Лупулом та місцеві дідичі. Та від минулої осені, відколи побиті німцем поляки вступилися з тамтого краю, а точніше, від 17 вересня 1939 р., у дзеркально відбитому через ріку Черемошному порядкували совіти» (Матіос, 2005: 97–98). Подібно до описуваного в романі села Черемошне, реальне село Черемошна в деяких місцях розділяється кордоном, що проходить через річку Білий Черемош. Також у наведеному уривку зустрічаємо дату, яка вказує на час, коли зникла Матронка Ілашук. Далі в тексті уточнюється, скільки років мовчала Матронка про обставини свого зникнення: «І тоді Матронка розказала Михайлові правду, якою замкнула собі уста **на десять років**» (Матіос, 2005: 160). Отже, трагічні події, які є кульмінацією твору – необачний вчинок маленької Дарусі та самогубство її мами, Матронки – відбуваються приблизно 1949 – 1950 р., уже після Другої світової війни.

Село Черемошна розміщене на березі ріки Білий Черемош, що належить Івано-Франківській області, а недалеко від цього села є ще одне – Конятин («Конятин – село в Україні, в Путильському районі Чернівецької області») (Конятин (Путильський район)), про яке читаємо в романі «Солодка Даруся»: «Та поки газди поприганяли в дальній Конятин та його довколишні хутори худобу і свині, вже треба було вертатися назад: фронт небувало швидкими темпами обійшов Черемошне, не зачіпаючи його, і посунув на Захід іншими землями.» (Матіос, 2005: 142).

Розглянемо, що відомо про райони, де є два описувані в романі «Солодка Даруся» села: «Верховинський район – район, що знаходиться у південній частині Івано-Франківської області в межах Гуцульських Карпат. Утвор. 1940. У складі району – селище міського типу Верховина та 42 сільських населених пункти» (Енциклопедія сучасної України).

Досліджуючи історію села Конятин, Путильського району Чернівецької області, знаходимо цікаві факти: «Конятин – село, центр сільської Ради. Лежить на правому березі річки Білого Черемошу, за 30 км від районного центру, за 48 км від залізничної станції Вижниця Перша згадка про село є в документі 1774 р. Мешканці Конятина активно підтримували селянські виступи, керовані Л. Кобилицею. В урядових документах з приводу придушення цих повстань у XIX ст. Конятин названо одним з найбільш бунтарських сіл. Найактивніше діяли в селі Кузьма Генкул та Гнат Буздига, які були жорстоко покарані» (Історія міст і сіл Української РСР). Як бачимо, прагнення до волі, бажання самому бути хазяїном своєї долі у жителів цих сіл простежується з давніх часів, наприклад, у цитованому джерелі зустрічаємо згадку про селянські повстання у XIX ст.

У творі «Солодка Даруся» згадуються реальні особистості, справжні вояки національно-визвольного руху: «Сам видиш – ми є. Нас уже не так багато, але ще й не мало. І ми їм спокою не дамо, скільки зможемо. Ми з сотні **Голуба**. Може, чув? Усе більше на Галичині орудуємо. А бучковинські люди нам харчами та речами помагають. Добре помагають. Тепер твоя черга, газдо.» (Матіос, 2005: 151–152).

Аналізуючи списки історичних осіб, що брали участь у національно-визвольному русі на цих територіях, ми дійшли до висновку, що найбільш підходить до цього художнього образу постаті Юрія-Ростислава Голуба, хоча хронологічні рамки тут не збігаються, тому припущення може

бути і помилковим: «За деякими даними («Вісті», ч. 107, рік XIII, вересень, 1962), син генерала Андрія Голуба – Юрій Ростислав Голуб (нар. 1923 р.) був вояком Української дивізії «Галичина»-1-ої УД УНА у ранзі поручника, загинув на рідних землях у бою з ворогом у 1947 році в рядах славної УПА, проживши всього 23 роки» (Тяглість українського військового чину). Як бачимо, реальний поручик Юрій-Ростислав Голуб загинув у 1947 році, а описувані письменницею події відбуваються у 1949 р., коли вже поручика Голуба не було серед живих. Найбільш вірогідною ми вважаємо версію про те, що поручик Української дивізії «Галичина» Юрій Ростислав Голуб послужив прототипом створення епізодичного, але яскравого образу в творі – керівника повстанської сотні Голуба.

Територія Гуцульщини, а в її складі і село Конятин Путильського району, вважалася одним із осередків діяльності загонів УПА: «Щодо бойових дій УПА на Гуцульщині, то треба зазначити, що організаційно Гуцульщина входила до Воєнної округи ч. 4 під назвою «Говерля», якою командував у 1943-му році булавний «Дзвінчук», а на початку 1944-го року, поручник «Гуцул». Від літа 1944-го року і до кінця дій УПА цією округою командував майор «Грім»... В 1945-му році округа «Говерля» була реорганізована на тактичні відтинки (ТВ) і тому гуцульські села опинилися в трьох ТВ, тобто ТВ-20 – Буковина; ТВ-21 – туди входили Косівський і Коломийський повіти; ТВ-22 – «Чорний ліс», куди входили гуцульські села Надвірнянського» (Бойові дії УПА на Гуцульщині). Територія, яка є ареною подій у творі «Солодка Даруся», виступала місцем формування та виходу в світ нових повстанських загонів: «Найгустіше зосередження повстанських сил на гуцульських теренах було в ТВ-21, який **навіть називався «Гуцульщина»**. Командиром цього відтинку в 1945 – 1946 рр. був поручник (посмертно майор) «Козак», а від 1946 р. до кінця – сотник «Хмара». Обидва ці старшини, напевно, були ветеранами з легіону Шухевича. В цих околицях взимку 1944 – 1945 рр. існувала «повстанська республіка» за одним джерелом, тут вишколювалося 12 сотень УПА» (Бойові дії УПА на Гуцульщині). Якщо взяти конкретніше територію Путили та Вижниці, то джерела вказують на діяльність тут окремого куреня УПА, тільки відомостей про нього небагато: «Радянські джерела подають, що при кінці 1944-го року в районах Жаб'я, Косова, Яблунова, Кут, Коломиї і Печеніжина діяли чотири курені УПА під командою таких старшин: «Недобитий», «Книш», «Скуба» і «Манив». А в районі Надвірної і Яремча діяв курінь командира «Довбуша», в районі Путили і Вижниці також був якийсь курінь, але наразі неіндифікований» (Бойові дії УПА на Гуцульщині). Про присутність на землях Путили і Вижниці куреня УПА згадують сучасні науковці, називаючи при цьому його керівника – Василь Шумка-«Луговий»: «Відтак, упродовж квітня – травня 1944 р. вдалося сформувати курінь УПА – БУСА (Буковинська Українська самооборонна армія), яку очолив Василь Шумка-«Луговий». До нього входили сотня командира Семена Моргаляка – «Тихого»; сотня Миколи Дарія – «Дуба»; сотня Івана Токара – «Чайки»; сотня «Бистрого». Чисельність становила до 400 осіб. Курінь дислокувався на теренах Карпат у районах Вижниці і Путили» (Ільницький, 2016: 60–68). Аналізуючи всі вищеописані факти, можемо зробити висновок, що територію, описувану в романі Марії Матіос, населяли свідомі і патріотично настроєні люди, на цій території діяло багато вояків, пов'язаних з національно-визвольним рухом.

Варто зазначити, що в аналізованому нами творі образ повстанців, будучи позитивним, є епізодичним та зустрічається лише кілька разів. Повстанці з'явилися серед ночі до Михайла, батька Дарусі, з проханням про допомогу. Вжиті письменницею лексеми «свої люди», «подяка буде» акцентують увагу читача на поважному, доброзичливому ставленні до господаря: «– Пускай, газдо Михайле, – **свої люди**... – почувся тихий чоловічий голос з надвору. Двоє чоловіків, що зайшли в хату в чоботах, куфайках і мазепинках з обрізами почерез плечі, ані Михайлові, ані Матронці не були знайомі» (Матіос, 2005: 150); «– Так і скажеш: ввірвалися серед ночі з лісу, вчинили у хаті погром, напудили зброєю, пограбували і шезли, як шезники. Ще пару штурханців у плечі дали. Сам же ж і замельдуєш удосвіта. І нічого тобі від них не буде. Не збідніють. А від нас і всіх істинних українців **подяка буде**» (Матіос, 2005: 151). Та коли Михайло потрапив через це в біду, повстанці знову невідомо звідки з'являються і допомагають йому: «Хто зна, чим би скінчилася ця одноголоса вуйкова бесіда, коли б із кошари не вийшов... високий чоловік, у котрому Михайло впізнав свого нічного гостя з сотні Голуба...

– Газдо Василю, – звернувся Михайлович нічний гість до вуйка, – лишіть цю пугу бесіду. Ми вернемо газді забране, а з вами порозуміємося, як чоловік піде в село.

– Але ж ви вивмираєте з голоду! – несподівано для себе перебив його Михайло. – Я назад не возьму...

– Як узимі не вивмирали, то тепер точно ні, – **засміявся** чоловік з лісу, – подивися, яке літо починається, – Бери отамо на коня бесаги з сирами і бринзою, і шуруй у село, поки не пізно» (Матіос, 2005: 165–166). Велике емоційне навантаження несе у цьому уривку лексема «засміявся». Повстанець сміється над своїми проблемами, над незгодами, навіть над можливою голодною смертю – в цьому вся суть українських воїнів, які до власних незгод ставилися з легкістю, а от чужа біда їм не була байдужа.

Незважаючи на те, що образ повстанців зустрічається в романі лише тричі, всі події та персонажі цього твору тісно пов'язані з національно-визвольним рухом. Головною ідеєю є зображення першопричин цього руху, процесів, що змусили мирних жителів брати зброю до рук та захищати свою волю. Письменниця помалу, з наростаючою напругою змальовує вторгнення у гармонійне, дещо навіть містично-споглядальне життя мешканців села абсолютно чужорідної ідеології та влади.

Ми уже наголошували, події, при яких трагічно загинула Матронка, мама Дарусі, відбуваються приблизно в 1949 – 1950 рр., тобто уже після війни. Політика радянської влади в повоєнні роки пов'язувалась передовсім з колективізацією, розкуркуленням і депортацією українців з Батьківщини. Істинну суть колективізації описує письменниця у цьому творі за допомогою вражаючих деталей, використовуючи при цьому негативно забарвлену емоційну лексику (недобра, фурія, перебиті, поламани, припечена, заціплювало): «Кімнатою ходив старший офіцер, перекидаючи з руки в руку револьвер. У Черемошному його знали недоброю пам'яттю: уповноважений від районного МГБ, майор Дідушенка. Час від часу він налітав у село як фурія, – і разом з ним зникало кілька людей незалежно від статі, майнового стану і віку. Дехто вертався з перебитими чи поламаними пальцями або припеченою шкірою, багато – не вернулося досі. А хто вертався – йому заціплювало рот. Після Дідушенка люди ходили, як мотилишні вівці...» (Матіос, 2005; 144). Письменниця будує висловлювання майора Дідушенка так, щоб показати лицемірність та підступність його та системи, яку він представляє: «– Бачите, нарешті ми можемо говорити, що і в цьому регіоні встановилося **спокійне** життя. Останні **бандити** і їхні пособники **самі поздавалися** радянській владі. Дехто здався з людською поміччю. А хто довго думав – хай вибачає. Радянська влада любить у своїх тилах порядок і спокій. Місцеві люди нас підтримують. А хто вагається – тому ми допомагаємо **прозріти**.» (Матіос, 2005: 145). Вжиті у цьому уривку лексеми «спокійне, прозріти» мають позитивне емоційне забарвлення, але в контексті розповіді Дідушенка вживаються з насмішкою та імпліцитно вираженим глибоко негативним забарвленням. Тоді як лексемою «бандити» майор називає представників національно-визвольного руху. Також прямо протилежне контекстуальне значення словосполучення «самі поздавалися», воно тут означає приблизно «загинули в нерівній боротьбі», або «зламалися в результаті нелюдських тортур».

Ще одна деталь до портрета майора Дідушенка – його перша зустріч з Дарусею, в описі якої Марія Матіос поєднує непоєднані лексеми в одне ціле «погладив дитину револьвером» з метою підкреслити характер майора, який навіть до дитини підходить зі зброєю: «О, яке гарне дитя! – обійшов ззаду Матронку і **погладив дитину револьвером** по голові, аж вона забила обличчям у мамину запаску...» (Матіос, 2005: 146).

Особливо моторошними в романі є описи розправи радянських вояків над повстанцями. Письменниця в цих описах паралельно використовує лексику протилежного емоційного забарвлення. Лексеми з позитивним емоційним забарвленням утворюються переважно за допомогою суфіксів пестливості **-еньк**, **-инк**, **-ячк**, а також вживається лексика на позначення символів України (наприклад, в наведеному уривку – це лексема **ружа**). Лексеми з позитивною конотацією використовуються для зображення двох страчених комуністами повстанців. Поряд із позитивно забарвленою вживається негативно забарвлена лексика, пов'язана семантично з темою смерті (лексеми мерців, прострелені, кров): «Під чорною стіною, якраз під великим вікном сиділо... двоє **мерців**: **молоденький** хлопець і зовсім юна дівчина, можна сказати, майже **дівчинка**. Вітер ворухив їм

волосся на голові – і здавалося, що вони живі, тільки бояться відкрити від сорому очі. Геть зовсім голі, як мама на світ родила, вони підпирали сільраду, одночасно підпираючи головами одне одного. У хлопця з правого, а в дівчини з лівого боку були **прострелені** скроні. І коли б не знати, що то запекла **кров**, можна було подумати, що вони собі припасували під волосся по **маленькій** засохлій **ружі**. З-поміж хлопцевих ніг стирчав обріз, ніби націлений в небо. У дівчини між широко розкинутими ногами, так що було видно велику родиму пляму на внутрішній стороні стегна, стирчала соснова шишка, прикриваючи руде **волоссячко** її срамоти... На ганку стояв Дідушенко у довгому шкіряному пальті, курич і **мовчки** міряв людей очима» (Матіос, 2005: 146)

Жахлива сцена закатованих повстанців справляє ще більш різке враження від присутності в ній самого ката, який мовчки спостерігав за людьми. Лексема «мовчки» підкреслює абсолютну байдужість майора до смерті цих людей. А наступне лайливе слово про померлих взагалі справляє гнітюче враження нелюдської жорстокості: «– Ну, що? – запитав Дідушенко, кинувши цигарку на трупи: – Впізнали, що за блядь носила їсти цьому бандері?» (Матіос, 2005: 148).

У творі встановлюється причина, чому так жорстоко розправилися комуністи з хлопцем – адже він був керівником повстанського загону, який вижив після війни та дошкуляв владі, до речі, повстанський загон в творі називається діалектною лексемою «боївка»: «Хлопець був черемошнянський. Юрка Огронника син. Иван, на псевдо Яструб. Коли в селі стояла іще німецька команда, Іванова **боївка** розгромила їхній обоз з провіантом... А Иван відтоді удень був господарем у лісі, а вночі – по довколишніх селах Буковини і Галичини. Нова влада добре чула на собі його роботу, щодня недораховуючись як не міліціонера, то голову колгоспу. Другі совіти, як тепер називали нову-стару владу гірські люди, обіцяли великі гроші тому, хто викаже Іванове місцеперебування або можливі його контакти. В селі знали, що Іванова **боївка** лишилася в їхній окрузі останньою: йшов 1950 рік» (Матіос, 2005: 147). Ми спостерігаємо в цьому уривку опис діяльності невідомої «боївки Івана, на псевдо Яструб». Як ми уже зазначали, в 1944 – 1945 рр. на землях довкола Черемошної, Вижниць та Путили діяли, а також проходили вишкіл значні сили національно-визвольного руху. Тому логічним (з історичної точки зору), є той факт, що останні сили УПА до останнього протрималися саме на цих землях, де їм були відомі не лише всі криївки, гірські стежки та печери, але й люди, що їх підтримували.

Та, мабуть, не менш жорстоким був вчинок, який став причиною смерті Матронки та через який Даруся захворіла.

Письменниця повільно, в найменших деталях змальовує ту спокусу, якій не змогла встояти маленька Даруся. Лексеми *півник-льодяник*, *півник*, *льодяник* передають солодкий смак і за багаторазового повторення посилюють враження солодкості. Лексеми *лизнув*, *насолода*, *лизнувши*, *посмокуючи*, *цмокання* вживаються для зображення задоволення від солодкого, яким спокушає офіцер маленьку Дарусю: «Офіцер у галіфе і собі сів на ковбчик у трьох кроках і, посміхаючись, мовчки витягнув щось із кишені гімнастерки, не спускаючи очей з господарів. То був зелений **півник-льодяник** на довгій паличці, з розкішним гребенем і видовженим, добре закрученим догори хвостом.

Офіцер підніс півника до губів і один раз повільно **лизнув** його по всій поверхні, так повільно, що стало видно товстий шар білого нальоту на його язикові. Тоді він лизнув **півника** вдруге – тепер уже довго водячи кінчиком **язика** то по хвостові, то по гребеневі. Він мовчки смакував **льодяником** з такою **насолодою**, що навіть здивований Дідушенко голосно ковтнув слину. Насолодившись, офіцер витягнув із кишені галіфе іще одного – тепер червоного – **півника** з таким же закрученим догори хвостом і розкішним гребенем і поклав його собі на коліно. Знову піднісши до губів зеленого **півника** і коротко **лизнувши**, він тепер дивився виключно на дитину. **Посмокуючи** зеленого півника так, що стало чути голосне **цмокання** язика, вказівним пальцем лівої руки офіцер поманив дитину до себе» (Матіос, 2005: 155–156)

Та результат такої солодкої спокуси трагічний – наївне дитяче бажання скуштувати солодко-го стало причиною її хоч і несвідомої, але зради. Та зрада зруйнувала все – породила спочатку ненависть матері до доньки-зрадниці. Ми бачимо вираження ставлення до дитини в лексемах *нечисть*, *ворог*: «–Краще би була струїла в утробі таку **нечисть** чи родила німою... – зло сказала увечері Матронка, не встаючи з постелі.» (Матіос, 2005: 159), «– Я думала, що за мої муки мій

кат давно зогнив, а він мені сьогодні з моєї дитини **ворога** зробив?» (Матіос, 2005: 160). Потім через зраду доньки Матронка повісилась, а Даруся стала хворою: «...Матронка **висіла** в дровітні, зачеплена за бантину обмотаною круг шії косою, з чорним, **висолопленням** з рота язиком, у білій – мережаній до Великодня – сорочці на голе тіло, майже торкаючись пальцями землі, а під нею була велика калюжа. **Простоволоса, розплетена** Даруся обома ручками трималася їй за голі і босі ноги, так що спершу дитину не могли відтягнути два чоловіки – Михайло і чоловік Марії-сусідки – Дмитро. А потому, коли приїхав Дідушенко, і ще двоє чоловіків не могли зняти Матронку з бантини, аж поки Дідушенко не сказав відрізати їй косу... Відтоді Даруся втратила голос. А з часом у Черемошному її почали називати солодкою.» (Матіос, 2005: 166–167). Зображена сцена смерті як результат сцени з півником вражає глибоко і надовго. Лексеми *висіла, висолопленням, простоволоса, розплетена* вживаються з метою змалювання трагічної сцени самогубства, через яку Даруся психічно захворіла, і хай і ненавмисно, але причиною якої вона сама стала.

Висновки. Отже, в результаті проведеного дослідження ми дійшли висновків, що історична правда в романі Марії Матіос «Солодка Даруся» зображується крізь призму світогляду письменниці, в результаті чого доповнюється новими, вигаданими письменницею подіями і людьми, але в передовсім історична правда наповнюється людськими почуттями, про що свідчить проаналізована нами емоційно-забарвлена лексика. Село, описуване в романі, має реальний прототип – це село Черемошна Верховинського району Івано-Франківської області. Події, описувані в романі, охоплюють період часу 30 – 60-х рр. ХХ ст. У цей період Верховинський район був одним із центрів національно-визвольного руху, де вишкіл проходили більше десяти сотень УПА, про що свідчать проаналізовані нами джерела. Також прототипом ватажка повстанців, які прийшли до Михайла, а потім йому ж допомогли, на нашу думку, могла стати реальна історична особа – поручик Української дивізії «Галичина» Юрій Ростислав Голуб. Аналізуючи факти про діяльність національно-визвольного руху на території Гуцульщини, ми прослідкували в романі «Солодка Даруся» зображення причин виникнення цього руху, а саме яскраве змалювання дій комуністів, які запроваджували колективізацію села. Комплексний аналіз використаних письменницею мовних одиниць дає підставу засвідчити, що поряд із основною, художньою метою, Марія Матіос реалізувала ще одну – зображення емоційного, історично правдивого образу першопричин, діячів та подій національно-визвольного руху на Гуцульщині в ХХ ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- Бойові дії УПА на Гуцульщині – Бойові дії УПА на Гуцульщині. Путильщина – смарагд Карпат. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://putyla.org.ua/2008/10/29/bojov-d-upa-na-guculshhin.html>
- Вижниця – Вижниця [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Вижниця>
- Енциклопедія сучасної України – Енциклопедія сучасної України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=33696
- Жила, 2007 – Жила С. «Трагедія, адекватна історії»: роман Марії Матіос «Солодка Даруся» та читачка конференція за цим твором // Українська мова в загальноосвітній школі. 2007. № 3. С. 6–12.
- Ільницький, 2016 – Ільницький В. До питання функціонування відділів УПА на Чернівецьщині (1944 – 1945) // Східноєвропейський історичний вісник, 2016. Вип. 1. С. 60–68.
- Ільницький, 2017 – Ільницький В. Боротьба радянської адміністрації проти українського визвольного руху у Карпатському краї ОУН засобами колективізації (1945 – 1952) // Східноєвропейський історичний вісник, 2017. Вип. 5. С. 191–198.
- Історія міст і сіл Української РСР (Конятин, Путильський район, Чернівецька область) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukrskr.com.ua/cherniv/putilskiy/konyatin-putilskiy>
- Конятин – Конятин (Путильський район) [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Конятин_\(Путильський_район\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Конятин_(Путильський_район))
- Матіос, 2005 – Матіос М. «Солодка Даруся». Львів, 2005. 176 с.
- Насмінчук, 2009 – Насмінчук І. А. Проза М. Матіос: особливості індивідуального стилю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література». Івано-Франківськ, 2009. 16 с.
- Павлишин, 2012 – Павлишин Г. Я. Дискурс прози М. Матіос: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література». Чернівці, 2012. 20 с.
- Римарук, 2005 – Римарук І. «Трояка ружа, або Солодка Даруся». Львів, 2005. С. 7–8.

Сеньків, 2017 – Сеньків М. Історіографія колективізації західноукраїнського села (1940 – поч. 50-х рр. XX ст.) // Східноєвропейський історичний вісник. 2017. Вип. 4. С. 79–87.

Тяглість українського військового – Тяглість українського військового чину [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://exo.in.ua/news/7032>

Черемошна (Верховинський район) – Черемошна (Верховинський район) [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Черемошна_\(Верховинський_район\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Черемошна_(Верховинський_район))

REFERENCES

Bojovi diji UPA na Huščul'sčyni. Putyl'sčyna – smaragd Karpat. [Elektronnyj resurs] [The UPA's Military Operations in the Hutsul Region. The Putylyv Land alias the emerald of the Carpathians] – Režym dostupu do resursu: <https://putyla.org.ua/2008/10/29/bojov-d-upa-na-guculshhin.html> [in Ukrainian]

Vyžnycja [Elektronnyj resurs] [Vizhnitsa] – Režym dostupu do resursu: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Вижниця> [in Ukrainian]

Encyklopedija sučasnoji Ukrajiny [Elektronnyj resurs] [The Encyclopedia of Contemporary Ukraine] – Režym dostupu do resursu: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=33696 [in Ukrainian]

Žyla, 2007 – Žyla S. «Trahedija, adekvatna istoriji»: roman Mariji Matios «Solodka Darusja» ta čytac'ka konferencija za cym tvorom [The Tragedy, which is Adequate to the History: Maria Matios' Novel «Sweet Darusia» and the readers' conference on this literary work] Ukrajins'ka mova v zahal'noosvitnij školi. 2007. № 3. S. 6–12. [in Ukrainian]

Il'nyč'kyj, 2016 – Il'nyč'kyj V. Do pytannja funkcionuvannja viddiliv UPA na Černiveččyni (1944 – 1945) [On Functioning of the UPA's Units in the Chernivtsi Lands (1944 – 1945)] Sxidnojevropejs'kyj istoryčnyj visnyk, 2016. Vyp. 1. S. 60–68. [in Ukrainian]

Il'nyč'kyj, 2017 – Il'nyč'kyj V. Borot'ba radjans'koji administraciji proty ukrajins'koho vyzvol'noho ruxu u Karpat'komu kraji OUN zasobamy kolektyvizaciji (1945 – 1952) [The Struggle of the Soviet Administration Against the Ukrainian Liberation Movement in the Carpathian Area of the OUN by Means of Collectivisation (1945 – 1952)] Sxidnojevropejs'kyj istoryčnyj visnyk, 2017. Vyp. 5. S. 191–198. [in Ukrainian]

Istorija mist i sil Ukrajins'koji RSR (Konjatyń, Putyl's'kyj rajon, Černivec'ka oblast') [Elektronnyj resurs] [The History of Cities and Villages of the Ukrainian SSR (Koniatin, Putylyv district, Chernivtsi region); Koniatin (Putylyv district)] – Režym dostupu do resursu: <http://ukrskr.com.ua/cherniv/putilskiy/konyatin-putilskiy> [in Ukrainian]

Konjatyń (Putyl's'kyj rajon) [Elektronnyj resurs] [Konyatin] – Režym dostupu do resursu: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Конятин_\(Путильський_район\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Конятин_(Путильський_район)) [in Ukrainian]

Nasminčuk, 2009 – Nasminčuk I. A. Proza M. Matios: osoblyvosti indyvidual'noho stylju [«Sweet Darusia»; M. Matios' Prose: The Peculiarities of Individual Style] avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. filol. nauk: spec. 10.01.01 «Ukrajins'ka literatura». Ivano-Frankivs'k, 2009. 16 s. [in Ukrainian]

Pavlyšyn, 2012 – Pavlyšyn H. Ja. Dyskurs prozy M. Matios [The Discourse of M. Matios' Prose] avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. filol. nauk: spec. 10.01.01 «Ukrajins'ka literatura». Černivci, 2012. 20 s. [in Ukrainian]

Rymaruk, 2005 – Rymaruk I. «Trojaka ruža, abo Solodka Darusja» [«The Threefold Rose, or Sweet Darusia»] L'viv, 2005. S. 7–8. [in Ukrainian]

Sen'kiv, 2017 – Sen'kiv M. Istoriohrafija kolektyvizaciji zaxidnoukrajins'koho sela (1940 – poč. 50-x rr. XX st.) [The Historiography of Collectivisation of the West Ukrainian Village (1940 – Beginning of the 50s of the XX Century)] Sxidnojevropejs'kyj istoryčnyj visnyk. 2017. Vyp. 4. S. 79–87. [in Ukrainian]

Tjahlist' ukrajins'koho vijs'kovoho čynu [Elektronnyj resurs] [The Succession of the Ukrainian Military Organization] Režym dostupu do resursu: <http://exo.in.ua/news/7032>

Čeremošna (Verhovyns'kyj rajon) [Elektronnyj resurs] [Cheremoshna (Verhovyna District).] Režym dostupu do resursu: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Черемошна_\(Верховинський_район\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Черемошна_(Верховинський_район)) [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 15.03.2018 р.